

КОБЗАРЬ

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

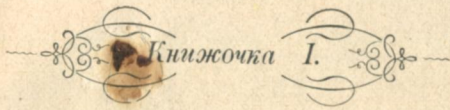

р. 4273

КОБЗАРЬ

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Л Ъ В Ъ
Накладомъ В. Нагорного
1 8 8 3.

27

КОРДАР

АННЕРЕНШ АЗАРТ

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 37 154

И 29052

Тарасъ Шевченко

уродивъ ся 25. лютого (9. марця) 1814. р. въ селѣ Моринцяхъ, Звенигородского повѣта на Украинѣ. Родичѣ его були крепачами, то есть по́ддаными пана Енгельгарда, то жь и робили на его лану паньщину.

Тарасъ бувъ вже змалку дуже живый, даровитый и цѣкавый хлопчина, любивъ дуже прислуховати ся, якъ старіи люде розказовали про давній часы, и неразъ слухавъ уважно цѣлыми вечерами оповѣданъ своего дѣда про славне наше руске козацтво лицарске.

Початковои науки учивъ ся вѣнъ у дяка на селѣ та й не много мѡгъ у него навчити ся — а бѡльше бравъ ся рисувати все, що впадо ему въ око, бо до того бувъ надъ все похопный. Въ р. 1829. взявъ 15-лѣтнього Тараса его пань до двора для послуги, а побачивши, що зъ него може выйти славный маляръ, по́славъ его до Петербурга учити ся малярства. Въ Петербурзѣ познакомивъ ся Шевченко зъ деякими учеными земляками, а тѣи полюбили его за те, що бувъ даровитый и правый, давали ему книжки и вказували,

чого єму дальше учити ся, та купили єму волю за 2.500 рублѣвъ въ р. 1838.

Коли вже Шевченко ставъ вѣльнимъ чоловѣкомъ, взявъ ся щиро до науки, щобы надолжити тое, чого не навчивъ ся въ молодости а придбавши собѣ обширне знанье, ставъ писати поезіѣ (вѣршѣ), и малювавъ образы.

Хочъ вѣнь живѣ теперъ зъ великими панями, хочъ здобувъ собѣ велику славу и не мало запрацювавъ гроша, все жъ таки не забувавъ нѣколи, що уродивъ ся пѣдъ сѣльскою стрѣхою и що его родина и его нарѣдъ стогне въ пѣдданствѣ. Тымъ то и кровавилось его серце а свѣй жалъ выспѣвувавъ вѣнь у своихъ пѣсняхъ.

Въ р. 1847. вѣддали Тараса до вѣйска (въ салдаты) на цѣле житье за кару, що написавъ одну вольнодумну поезію (Кавказъ) — и выслали его на выгнанье ажъ на азійску границу. Доперва за 10 лѣтъ, въ р. 1857. уласкавлено нашого поета и позволено єму вернути на родину.

Шевченко вернувъ зъ неволѣ слабый и хирлявый, вѣдвѣдавъ свою родину и осѣвъ знова въ Петербурзѣ, щобы запрацювати собѣ грошей а опѣсля купити на Украинѣ кусокъ землѣ, побудовати хатину и поселити ся на все мѣжь своими на рѣдній Украинѣ, за котрою такъ тяжко бачувавъ.

Однакъ не дѣждавъ ся безталаный поетъ тои хвилѣ, що єѣ такъ горячо душею выжидавъ — здоровлье его чимъ разъ бѣльше гѣршало, и вѣнь померъ въ Петербурзѣ 26. лютого (10. марця) 1861. року, мало що бѣльше якъ три роки по поворотѣ зъ аральскихъ степѣвъ... Похорони его вѣдбули ся 28. лютого (12. марця), а въ мѣсяць пѣзнійше перевезено его тѣло на Украину и похоронено середъ поля пѣдъ мѣстомъ Каневомъ, недалеко Кієва. Тамъ стоить и до нынѣ на высокѣмъ березѣ надъ Днѣпромъ Слоутицею его могила.

Дваццятъ и два лѣтъ минуло вѣдъ смерти Тараса Шевченка, а его слава залунала далеко-широко по цѣлому Божому свѣтѣ. Его пѣсни переведено на чужій языкъ и де тѣлько знаютъ люде де що про нашъ языкъ и нашъ нарѣдъ, тамъ звѣстне и поважане такожь и имя нашего Тараса. Его слава есть отже и нашою славою!

А щожъ доперва казати про его память и славу на цѣлѣй тѣй широкай землици, де звучить пышно наше рѣдне слово, те слово, у котрому нашъ батько Тарасъ выспѣвавъ свои безсмертнй пѣсни?! На цѣлѣй нашѣй Украинѣ, на цѣлѣй святѣй Руси, вѣдъ Кавказу по-за Карпаты, вѣдъ глубины Россіѣ ажъ по Чорне море, пѣдъ каждою стрѣхою и у кождѣмъ серци поселилось на вѣки се велике имя кобзаря-пророка, а его память записана тамъ золотыми буквами глубокой народной вдячности. Поки житиме нашъ языкъ, поти будуть жити Шевченковѣ пѣсни а зъ ними и его слава и память!

На его честь закладають ся пѣдъ его именемъ розличнй добротиннй заведеня и стипендіѣ. Въ Кіевѣ, въ Харьковѣ, въ Одесѣ, во Львовѣ, а навѣтъ въ Вѣдни и Петербурзѣ обходить ся рѣкъ-рѣчно торжественно память его смерти. Его пѣсни пѣдложены пѣдъ ноты спѣвають ся веюды, его портреты и статуѣ красяць кожду щиро-руску хату, а недовзѣ почнемо думати вже и о бронзовѣмъ памятнику для него въ котрѣмъ изъ нашихъ рускихъ гѣродѣвѣ.

Така честь дѣсталась сынови селянина-крепака, а дѣсталась за те, що горячо любивъ свою вѣтчину, свѣй нарѣдъ!

Кому жъ бѣльше, якъ не рускѣй молодежи годить ся прилинути серцемъ и душею до сего героя, пѣдъ котрого знаменемъ стоимо, пѣдъ котрого проводомъ пускаємо ся въ борбу за нашъ языкъ, за нашу народну будучнѣсть!

Плакайте жь, любій рускі дѣти, тї гарні рожѣ-цвѣты,
выучуйтесь на память Шевченковї пїсоньки, полюбѣть
свою мову и свою соломьяну стрѣху, та учѣть ся працювати
для свого народа, якъ показавъ вамъ се Тарасъ! Отъ-такъ
сплете ся красный вѣночокъ зъ неувядаючихъ незабудѣкъ,
та звеличить ся память незабутаго кобзаря и на нашѣй
пѣдкарпатскѣй Руси!!

Не нарѣкаю я на Бога,
Не нарѣкаю нѣ на кого :
Я самъ себе, дурный, дурю,
Та ще ѣ спѣваючи... Орю
Свѣй перелѣгъ — убогу ниву,
Та сѣю слово: добрі жнива
Колись то будуть !...
Ори ся жь ты моя ниво,
Доломъ та горою,
Та засѣй ся, чорна ниво,
Вѣлею ясною !
Ори ся жь ты, розверни ся,
Полемъ розстели ся,
Та посѣй ся добрымъ житомъ,
Долею полій ся !
Розверни ся жь на всѣ боки,
Ниво-десятино :
Та посѣй ся не словами,
А розумомъ, ниво !
Выйдуть люде жито жати.
Веселіи жнива !...
Розверни ся жь, розстели ся жь,
Убогая ниво !!

1860 р.

П е р е б е н д я .

(Е. П. Гребльницъ.)

Перебендя старый, слѣпый, —
 Кто ёго не знае?
 Вѣнъ усюды вештаеъ ся
 Та на кобзѣ грае.
 А хто грае, того знають
 И дякують люде:
 Вѣнъ имъ тугу розганяе,
 Хоть самъ свѣтомъ нудить.
 По-пѣдъ тынню сѣромаха
 И днюе й ночуе;
 Не ма ёму въ свѣтѣ хаты;
 Недоля жартуе
 Надъ старою головою,
 А ёму байдуже;
 Сяде собѣ, заспѣвае:
 „Ой не шуми, луже!“
 Заспѣвае, та й згадае,
 Що вѣнъ сиротина,
 Пожурить ся, посумуе,
 Сидячи пѣдъ тыномъ.
 Оттакій то Перебендя,
 Старый та химерный!
 Заспѣвае про Чалого —
 На „Горлицю“ зверне:

Зъ дѣвчатами на выгонѣ —
 „Гриця“ та веснянку,
 А у гостяхъ зъ парубками —
 „Сербина“, „Шинкарку“;
 Зъ жонатыми на бенкетѣ
 (Де свекруха злая)
 Про тополю, лиху долю,
 А потѣмъ — „У гаю“;
 На базарѣ — про Лазаря;
 Або, щобъ те знали,
 Тяжко-важко заспѣвае,
 Якъ Свѣчь руйновали.
 Оттакій то Перебендя,
 Старый та химерный!
 Заспѣвае, засмѣеть ся,
 А на слѣзы зверне.

Вѣтеръ вѣе — повѣвае,
 По полю гуляе.
 На могилѣ кобзарь сидить
 Та на кобзѣ грае.
 Кругомъ ёго — степь, якъ море
 Широке, синѣе;
 За могилою могила,
 А тамъ — тѣлько мрѣе.
 Сивый усъ, стару чуприну
 Вѣтеръ розвѣвае;
 То приляже та послуха,
 Якъ кобзарь спѣвае,

Якъ сердце смѣть ся, слѣпый очи плачуть...
Послуха, повѣе...

Старый заховавсь

Въ степу на могилѣ, щобъ нѣхто не бачивъ,
Щобъ вѣтеръ по полю слова розмахавъ,
Щобъ люде не чули: бо то Боже слово,
То сердце по волѣ зъ Богомъ розмовля,
То сердце щобече Господнюю славу,
А думка край свѣта на хмарѣ гуля.
Орломъ сизокрылымъ лѣтае, ширяе,
Ажъ небо блакитне широкими бѣе;
Спочине на сонци, ёго запытае,
Де воно ночуе, якъ воно встае;
Послухае моря, що воно говорить;
Спытá чорну гору: чого ты нѣма?
И знову на небо, бо на землѣ горе,
Бо на ѣй, широкѣй, куточка нема
Тому, хто все знае, тому, хто все чуе:
Що море говорить, де сонце ночуе.
Ёго на сѣмъ свѣтѣ нѣхто не прийма!
Одинъ вѣнъ мѣжь ними, якъ сонце високе.
Ёго знають люде, бо носить земля;
А якъ бы почули, що вѣнъ одинокій
Спѣва на могилѣ, зъ моремъ розмовля, —
На Божее слово вони бѣ насмѣялись,
Дурнымъ бы назвали, одъ себе бѣ прогнали:
„Нехай по-надъ моремъ“, сказали бѣ, „гуля!“

Добре вси, мѡй кобзарю,
 Добре, батьку, робишь.
 Що спѣвати — розмовляти
 На могилу ходишь!
 Ходи собѣ, мѡй голубе,
 Поки не заснуло
 Твое сердце, та выспѣвуй,
 Щобъ люде не чули.
 А щобъ тебе не цурались,
 Потурай имъ, брата!
 Скачи, враже, якъ панъ каже:
 На те вѡнь багатый.

Оттакій то Перебендя.
 Старый та химерный!
 Заспѣвав весѣльной
 А на журѡу зверне.

передъ 1844 р.

Псалмы Давидовы.

I.

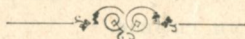
Блаженный мужъ на лукаву
 Не вступае раду,
 И не стане на путь злого,
 И зъ лютымъ не сяде;
 А въ законѣ Господньому
 Серце его ѣ воля
 Навчаеть ся; и стане вонъ —
 Якъ на добрѣмъ поли
 Надъ водою посажене
 Древо зеленѣе,
 Плодомъ вкрыте: такъ и мужъ той
 Въ добрѣ своѣмъ спѣе.
 А лукавыхъ, нечестивыхъ
 И слѣдъ пропадае;
 Якъ той попѣлъ, надъ землею,
 Вѣтеръ розмахаетъ.
 И не встанутъ зъ праведными
 Зліи зъ домовины;
 Дѣла добрыхъ обновлять ся,
 Дѣла злыхъ загинуть.

LIII.

Боже, спаси, суди мене
Ты по своѣй воли!
Молюсь, Господи, внуши имъ
Устъ моихъ глаголы,
Бо на душу мою встали
Сильнѣи чужѣи,
Не зрятъ Бога надъ собою,
Не знаютъ, що дѣють.
А Богъ менѣ помагав,
Мене заступае,
И имъ правдою Своєю
Вертае ихъ злая.
Помолю ся Господеви
Серцемъ одинокимъ
И на злыхъ моихъ погляну
Незлымъ моимъ окомъ.

И в а н ъ П о д к о в а .*)

(В. П. Штернбергу.)

I

Було колись — въ Украинѣ
 Ревѣли гарматы;
 Було колись — Запорозцѣ
 Вмѣли панувати.
 Панували, добували
 И славу, и волю;
 Минуло ся, — остали ся
 Могилы по полю!
 Высокіи тѣ могили,
 Де лягло спочити
 Козацькоє бѣле тѣло,
 Въ китайку повите.
 Высокіи тѣ могили
 Чорнѣють, якъ горы,
 Та про волю нишкомъ въ поли
 Зъ вѣтрами говорятъ.
 Свѣдокъ славы дѣдѣвщины
 Зъ вѣтромъ розмовляє,
 А внукъ косу несе въ росу,
 За ними спѣває.

*) Иванъ Подкова гетьманъ козацкій...

Було колись — въ Украинѣ

Лихо танцювало...

*нута в мину мед-горілку
кобачуся Кружале*

Було колись добре жити

Нашой Украинѣ...

А згадаймо! може, серце

Хочь трохи спочине.

II.

Чорна хмара зъ за Лиману

Небо, сонце крыв.

Сине море звѣрюкою

То стогне, то выв.

Днѣпра горло затопило.

„А нуте, хлопята,

На байдаки! Море грав —

Ходѣмъ погуляти!“

Высыпали Запорозцѣ —

Лиманъ човны вкрыли.

„Грай же, море!“ заспѣвали,—

Запѣнулись хвилѣ.

Кругомъ хвилѣ, якъ тѣ горы:

Нѣ землѣ, нѣ неба.

Серце млѣв, а козакамъ

Того тѣлько й треба.

Плывуть собѣ та спѣвають;

Рыбалка лѣтає....

А попереду отаманъ

Веде, куды знае,
 Похожае вздовжь байдака,
 Гасне люлька въ ротѣ;
 Поглядае сюды — туды —
 Де-то быть роботѣ?
 Закрутивши чорні усы,
 За ухо чуприну,
 Пôднѣвъ шапку, — човны стали,
 „Нехай ворогъ гине!
 Не въ Синопу, отаманы,
 Панове-молодцѣ,
 А у Царьградъ, до султана
 Поѣдемо въ гостѣ!“
 — „Добре, батьку отамане!“
 Кругомъ заревѣло.
 „Спасибôгъ вамъ!“

Надѣвъ шапку.
 Энову закипѣло
 Сине море; вздовжь байдака
 Энову похожае
 Панъ отаманъ, та на хвилю
 Мовчки поглядае.

передъ 1844 р.

ДУМКИ.

1.

 Сонце заходить; горы чорніють,
 Пташечка тихне; поле нѣмѣ;
 Радѣють люде, що одпочинуть,
 А я дивлю ся, и сердцемъ лину*)
 Въ темный садочокъ на Украину;
 Лину я, лину, думу гадаю,
 И нѣбы сердце одпочиває,
 Чорнѣ поле, и гай и горы,
 На сине небо выходить зоря.
 Ой зоре, зоре! — и слѣзы кануть —**))
 Чи ты зѣйшла вже и на Украинѣ?
 Чи очи карі тебе шукають
 На небѣ синѣмъ, чи забувають?
 Коли забули — бодай заснули,
 Про мою доленьку щобъ и не чули.

1847 р.

2.

 Думы мои, думы мои!
 Вы мои єдині!
 Не кидайте хочъ вы мене
 При лихѣй годинѣ!
 Прилѣтайте, сизокрылі

*) лечу **) капають

Мои голусята,
 Изъ-за Днѣпра широкого
 У степь погуляти
 Зъ Киргизами*) убогими!
 Они вже убогї,
 Уже голї... Та на волѣ
 Ще молять ся Богу.
 Прилѣтайте жь, мои любї!
 Тихими речами
 Привитаю васъ, якъ дѣтокъ,
 И заплачу зъ вами.

1847 р.

3.

Вѣтеръ въ гаю нагинає
 Лозу и тополю,
 Ламá дуба, котить полемъ
 Перекотиполе...
 Такъ и доля: того ламá,
 Того нагинає,
 Мене котить — и де спинить,
 И сама не знає!...
 У якому краю мене заховаютъ,
 Де я прихилю ся — на вѣки засну?
 Коли не ма долѣ, не ма талану,
 То нѣкого й кинуть... Нѣхто не згадає,

---

*) Народъ азійскїй, похожїй на Татаръ.

Не скаже хоть на смѣхъ : „нехай спочивае, —
Только ёго й долѣ, що рано заснувъ!“*)

1847 р.

4.

По надъ полемъ иде,
Не покосы кладе,
Не покосы кладе — горы...
Стогне земли, стогне море,
Стогне та гуде.

Косаря**) у ночѣ
Зострѣчаютъ сычѣ;***)
Тне косарь, не спочивае,
Нѣ на кого не вважае, —
Хочь и не проси.

Не кричи й не проси;
Не клепае косы;
Чи то гóродъ, чи то поле,
Якъ бритвою, старый голить
Усе, що даси :

Мужика й шинкаря,
Сироту — кобзаря;
Приепѣвуе старый, косить,

*) Що въ молодомъ вѣку вмеръ. **) Смерть ***) Пугачѣ.

Кладе горами покосы,
Не mine и царя.

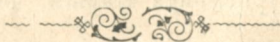
И мене не mine
На чужинѣ зотне —
За решеткою*) задавить,
И хреста нѣхто не поставитъ
И не помяне!

30. мая 1847 р.

5.

 Вѣ неволѣ тяжко, хоча и волѣ,
Сказать по правдѣ, не було;
Та все таки якожь жилось, —
Хоть на чужому, та на полѣ...
Теперь же злоти тои долѣ,
Якъ Бога ждати довелось.
И жду ѣѣ и выглядаю,
Дурный свѣи розумѣ проклинаю,
Що давѣ ся дурнямѣ одуритъ,
Вѣ калюжи волю утопитъ.
Холоне сердце, якъ згадаю,
Що не вѣ Украинѣ поховають,
Що не вѣ Украинѣ буду жить,
Людей и Господа хвалитъ.

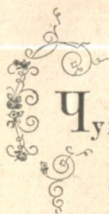
1847 р.

*) Вѣ тюрмѣ.

Ч у м а. *)

Чумá въ лопатю ходила,
 Та гробовища рыла — рыла,
 Та трупомъ — трупомъ начиняла,
 И „со святыми“ не спѣвала.
 Чи горóдомъ, чи то селомъ
 Мете собѣ, якъ помеломъ.

Весна. Садочки зацвили,
 Неначе полотномъ укрытї,
 Росю Божю умытї
 Бѣлѣють. Весело землѣ:
 Цвите, красуэть ся цвѣтами,
 Садами темными, лугами;
 А люде бѣднїи въ селѣ,
 Неначе зьяканї ягнята,
 Позамыкали ся у хатахъ,
 Тай мруть... По улицяхъ волы
 Ревуть голоднї; на горбѣдѣ
 Пасуть ся конѣ: не выхóдитъ
 Нѣхто загнать, нагодовать,
 Неначе люде тїи сплять.
 Заснули, добре, знать, заснули, —
 Святу недѣленьку забули,

*) Джума, помѣръ.

Бо дзвона вже давно не чутъ ;
 Сумують комины безъ дыму ;
 А за горбдами, за тыномъ
 Могилы чорніи ростуть.
 Пôдъ хатами, помѣжь садами,
 Зашиті въ скôру и въ смолѣ,
 Гробокопателѣ въ селѣ
 Волочать трупы ланцюгами
 За царину... и засыпають
 Безъ домовины. Дни минають,
 Минають мѣсяцѣ... Село
 На вѣкъ замовкло — онѣмѣло
 И кропивою поросло.
 Гробокопателѣ ходили,
 Та й тї пôдъ хатами лягли.
 Нѣхто не вийшовъ въ ранцѣ зъ хаты,
 Щобъ ихъ сêрдешныхъ поховати, —
 Пôдъ хатами и погнили.

Мовъ оазисъ*) въ чистôмъ поли,
 Село зеленѣе.
 Нѣхто въ ёго не заходить ;
 Тôлько вѣтеръ вѣе,
 Та розносить жовте лися
 По жовтому полю.
 Довго оно зеленѣло, —

---

*) Шматъ землѣ плодovitи середъ пустынї.

Поки люде зъ поля
 Пожарище не пустили,
 Та не запалили
 Села того зеленого.
 Згорѣло, зотлѣло,
 Попѣлъ вѣтромъ розмахало,
 И слѣду не стало.
 Отъ-таке то людямъ горе
 Чума выробляла!

1849 р.

Д У М Н И.

1.

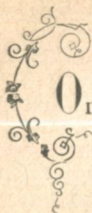
Та не дай, Господи, нѣкому,
 Якъ минѣ теперь старому,
 У неволѣ пропадати,
 Марне лѣта коротати.

Ой пойдю я степомъ - лугомъ
 Та розважу свою тугу!
 — „Не йди, кажуть, зъ сеи хаты!“
 Не пускають погуляти.

1848 р.

ЛЪВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
 АН УРСР
 № И 37 154

2.

Огнѣ горять, музыка грае,
 Музыка плаче, завываетъ!
 Алмазомъ*) добрымъ, дорогимъ
 Сияють очи молодіи,
 Витаетъ радѣсть и надѣя
 Въ очахъ веселыхъ. Любо имъ,
 Очамъ негрѣшнымъ, молодымъ!
 И все регочуться, смѣются,
 И все танцуютъ. Тѣлько я,
 Неначе заклятый, дивлюся
 И нишкомъ плачу, плачу я.
 Чого жь я плачу? Мабуть шкода,
 Що безъ пригоды, мовъ негода,
 Минула молодѣсть моя.

1848 р.

3.

Ой гляну я, подивлюся
 На той степь, на поле:
 Чи не дасть Богъ милосердый,
 Хочъ на старѣсть, волѣ?
 Пѣйшовъ бы я въ Украину,
 Пѣйшовъ бы до дому —
 Тамъ бы мене привитали,
 Зрадѣли бь старому,

*) Дорогій камѣнь.

Тамъ бы я спочивъ хочъ мало,
Моливши ся Богу.

Тамъ бы я... та шкода й гадки :

Не буде нѣчого !

Якъ же ёго у неволѣ

Жити безъ надѣвъ ?

Навчѣть мене, люде добрѣ,

А то одурѣю !

1848 р.

На РѠздово.

(*Θ. М. Лазаревскому.**)

Не до дому въ ночи йдучи
Зъ куминои хаты
И не спати лягаючи,
Згадай мене, брате, —
А якъ прійде нудьга въ гостѣ.
Та й на нѠчь засяде...
Отъ-тодѣ мене, мѠй друже,
Зовѣ на пораду !
Отъ-тодѣ згадай — въ пустыни,
Далеко надъ моремъ,
Свого друга веселого,
Якъ вѠнъ горе боре,

*) Богатый панъ и щирый другъ Тараса.

Якъ вѣнъ, свои думы ти
 И сердце убоге
 Заховавши, ходить собѣ
 Та молитъ ся Богу,
 Та згадує Украину
 И тебе, мѣй друже,
 Та инодѣ й пожурить ся...
 Звычайно — не дуже,
 А такъ тѣлько... На дворѣ, бачь.
 Наступає свято...
 Тяжко ёго, друже-брате,
 Самому стрѣчати
 У пустыни!... Завтра рано
 Заревуть дзвѣниці
 Въ Украинѣ, завтра рано
 До церкви молитись
 Пѣйдуть люде... Завтра жь рано
 Завыє голодный
 Звѣрь въ пустыни, и повѣе
 Ураганъ*) холодный,
 И занесе пѣскомъ-снѣгомъ
 Курѣнь, мою хату.
 Оттакъ менѣ доведеть ся
 Свято зустрѣчати!...
 Що жь дѣяти?... На те й лихо,
 Щобъ зъ тымъ лихомъ битись...

---

*) Вихоръ.

А ты, друже мѡй единый,
 Якъ маешъ журитись,
 Прочитай отсю цѣдулу*)
 И знай, що на свѣтѣ
 Тѡлько й тяжко, що въ пустыни
 У неволи жити...
 Та й тамъ живутъ, хочъ погано...
 Що жъ дѣяти маю!...
 Треба бѣ вмерти, — такъ надѣя,
 Брате, не вмирає!

Косъ-Аралъ,

на Аральскому мори, 24. грудня 1848.

С е с т р ѣ.

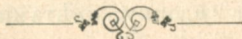
Минаючи убогій села

Понаднѣпряньскій невеселій,
 Я думавъ: де жъ я прихилюсь
 И де подѣну ся на свѣтѣ?
 И снить ся сонъ менѣ: дивлюсь,
 Въ садочку, квѣтами повита,
 На пригорѣ собѣ стоить,
 Пеначе дѣвчина, хатина.

*) Письмо.

Днѣпро геть-геть собѣ розкинувсь.
 Сияє батько та горить!
 Дивлюсь: у темному садочку,
 Пѣдъ вишнею у холодочку
 Моя єдина сестра,
 Многострадальная, святая,
 Неначе въ раю спочиває,
 Та зъ-за широкого Днѣпра
 Мене небога выглядає.
 И їй здасть ся, вырынає
 Зъ-за филѣ човенъ, доплыва,
 И въ филѣ човенъ порына...
 — „Мѣй братику! Моя ты доле!“
 И мы прокинули ся: ты —
 На панщинѣ, а я — въ неволи!..
 Отъ-такъ намъ довело ся йти
 Ще зъ малечку колючу ниву!
 Моли ся, сестро! Будемъ живи,
 То Богъ поможе перейти.

20. липня 1859 р. Г. Черкасы.

Н. Маркевичу. *)

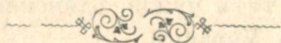
Бандуристе, орле сизый!
 Добре тобѣ, брате!
 Мавшь крыла, мавшь силу;
 Є коли лѣтати.
 Теперь летишь въ Украину;
 Тебе выглядаяють;
 Полетѣвъ бы за тобою,
 Та хто привитає?
 Я й тутъ чужій, одинокій,
 И на Украинѣ
 Я сирота, мѡй голубе,
 Я и на чужинѣ!
 Чого жь сердце бѣть ся, рветь ся?
 Я тамъ одинокій...
 Одинокій... а Вкраина!
 А степы широкій!
 Тамъ повѣе буйнесенькій,
 Якъ братъ заговорить;
 Тамъ въ широкѡмъ поли воля;
 Тамъ синѣе море,
 Выграває, хвалить Бога,
 Тугу розганяє;
 Тамъ могилы зъ буйнымъ вѣтромъ

---

*) Маркевичъ — историкъ рускій и добрый знакомый Шевченка.

Въ степу розмовляють, —
 Розмовляють, сумуючи;
 Оттака ихъ мова:
 „Було колись, минуло ся, —
 Не вернетъ ся знову!“
 Полетѣвъ бы, послухавъ бы,
 Заплакавъ бы зъ ними...
 Та-ба — доля приборкала
 Мѣжъ людьми чужими!

1847 р.

Невольникъ.

Присвяченъе.

Думы мои молодіи,
 Понурія дѣти!
 И вы мене покинули!...
 Пустку натопити
 Не ма кому... Оставъ ся я,
 Та не сиротою,
 А зъ тобою, молодою,
 Раю мѣй, покою,
 Моя зоре досвѣтная,

Ёдина думо
 Пречистая!... ты витаешь...
 Якъ у того Нумы*)
 Тая нимфа Егерія, —
 Такъ ты, моя зоре,
 Просияешь надомною,
 Нѣбы заговоришь,
 Усмѣхнешь ся... Дивлю ся я —
 Нѣчего не бачу...
 Прокину ся — сердце плаче,
 И очи заплачуть.
 Спасибѣгъ, зѣренько!

Минае

Неясный день мой; вже смеркае;
 Надъ головою вже несе
 Свою неклепаную косу
 Косарь непевный...**) мовчки скосить;
 А тамъ — и слѣдъ мой занесе
 Холодный вѣтеръ.., Все минае!...
 Згадаешь, може, молодая,
 Вылиту слъозами
 Мою думу, — и тихими
 Тихими рѣчами
 Проговоришь: я любила
 Ёго на сѣмъ свѣтѣ

*) Нума римскій король, котрый слухавъ вѣщованія нимфы (русалки) Егеріи... **) Смерть.

И на томъ свѣтѣ любимому...
 О, мой тихій свѣте,
 Моя зоре вечѣрная!
 Я буду витати
 Коло тебе, и за тебе
 Господа благати.

Той блукае за морями
 Свѣтъ перехожае,
 Долѣ-доленьки шукае...
 Не мае, не мае, —
 Мовь умерла! А той рветь ся
 Зъ усѣби силы
 За долею... отъ-отъ догнавъ
 И — бебехъ въ могилу!
 А въ иншого сѣромахи
 Нѣ хаты, нѣ поля,
 Тѣлько торба; а зъ торбины
 Выглядае доля,
 Мовь дитинка, а вѣнъ ѣѣ
 Лае, проклинае
 И за четвертку закладае, —
 Нѣ, не покидае!
 Якъ репяхъ той, учепить ся
 За латаніи полы

Та й збирав колосочки
 На чужому поли ;
 А тамъ — снопы, а тамъ — скирты
 А тамъ — у палатахъ
 Сидить собѣ сѣромаха,
 Мовь у своѣй хатѣ.
 Такая - то доля тая, —
 Хочь и не шукайте :
 Кого схоче — сама найде
 У колысцѣ найде.

Ще на Украинѣ веселѣ
 И вольнѣи пѣшались села
 Тодѣ, якъ праведно жили
 Старый козакъ и дѣтокъ двоє...
 Ще за Гетьманщины старои,
 Давно се дѣялось колись.

Такъ, коло полудня, въ недѣлю,
 Та на зеленыхъ ще й святкахъ
 Пôдъ хатою въ сорочцѣ бѣлôй
 Сидѣвъ въ бандурою въ рукахъ
 Старый козакъ.

— „И такъ, и сякъ!“
 Старый мѣркуе, розмовляе:
 „И треба бѣ,“ каже „й трохи шкода

А треба буде; два-три годы
 Нехай по свѣту погуляе
 Та самъ своєї*) пошукае,
 Якъ я шукавъ колись... Ярино!
 А де Степанъ? — „А онъ, пѣдъ тиномъ,
 Неначе вкопаний, стоить.“
 — „А я й не бачу! А идѣть
 Лишень сюды, та идѣть обоє...
 А нуте, дѣти оттакои!“ —
 И вшкваривъ по струнахъ.
 Старый грае, а Ярина
 Зъ Степаномъ танцюе;
 Старый грае, примавляе
 Ногами тупцюе.

„Якъ-бы менѣ лиха та лиха,
 Якъ-бы менѣ свекрѣвонька тиха!
 Якъ-бы менѣ чоловѣкъ молодой!
 Ой гопъ, чики-чики!
 Та червоні черевики,
 Та троисті музики,
 Одъ вѣку до вѣку
 Поважала бѣ чоловѣка!
 Ой гопъ! Заходивсь,
 Зробивъ хату; оженивсь
 И пѣчь затопивъ
 И вечерять наваривъ.“

---

*) своєї долѣ.

— „А нуте, дѣти, оттакои!“ —
 И старый пѳднѣвъ ся;
 Якъ ударить, якъ ушкварить, —
 Ажъ у боки взявъ ся.

„Чи такъ, чи не такъ; —
 Уродивъ пастернакъ
 А петрушку
 Крыши въ юшку, —
 Буде смакъ, буде смакъ!
 Ой такъ, таки такъ,
 Оженивъ ся козакъ:

Кинувъ хату

И кѳмнату

Та ѳ потягъ у байракъ.“

— „Нѣ, не така вже, пѳдтопталась
 Стара моя сила:
 Утомивъ ся... А все то вы
 Такъ розворушили.
 О, бодай васъ! Що-то лѣта!
 Нѣ, вже не до ладу...
 Минуло ся. Иди лишень
 Полудновать лагодъ;
 Гуляючи, якъ той казавъ,
 Шматокъ хлѣба зѣѣсти
 Идижь, довью... А ты, сыну,
 Послухаешъ вѣсти.
 Сѣдай лишень. — Якъ убили

Твого батька Йвана
 Въ Шляхетчинѣ, то ты ще бувъ
 Маленькимъ, Степане, —
 Ще й не лавивъ.“ — „То я не сынъ,
 А чужій вамъ, тату?“ —
 — „Та не чужій! стрѣвай лишень.
 Отъ, умерла й мати,
 Таки твоя, а я й кажу
 Покѣйноѣ Маринѣ —
 Моѣй жѣнцѣ: а що, кажу,
 Вѣзьмемъ за дитину —
 Тебе бѣ отсе! — Добре, каже
 Покѣйна Марина:
 Чому не взять? — Взяли тебе
 Мы, та й спарували
 Зъ Яриночкою до купы...
 А теперъ осталося
 Осъ-що робить: ты на лѣтѣ,
 И Ярина зрѣе; —
 Треба буде людей шукать
 Та що-небудь дѣять.
 Якъ ты скажешъ?“ — „Я не знаю.
 Бо я думавъ... тебѣ...“
 — „Що Ярина сестра тобѣ?
 А воно — не тебѣ;
 Воно просто: любѣте ся,
 Та й зъ Богомъ до шлюбу.
 А поки-що, треба буде

И на чужій люде
Подивитись, якъ тамъ живутъ:

Чи орють

Чи не на ораному сѣють,

А просто — жнуть

И не молочене вѣють;

Та якъ и мелють и вѣдять —

Все треба знать.

Та отъ-якъ, друже: треба въ люде

На рѣкъ, на два пойти

У наймиты;

Тодѣ й побачимо, що буде.

Бо хто не вмѣе заробить,

То той не вмѣтиме й пожитъ.

А ты якъ думаешь, небоже?...

Не думай: коли хочешь знать,

Де лучше лихомъ торгувать,

Иди ты въ Сѣчь. Якъ Богъ поможе, —

Тамъ наѣси ся всѣхъ хлѣбѣвъ;

Я ихъ чи-мало попоѣвъ:

И доси нудно якъ згадаю!

Коли здобудешь — принесешь;

А коли згубишь — поживешь

Мое добро! то хочь звичаю

Козацького наберешь ся,

Та побачишь свѣта,

Не такого, якъ у бурсѣ,

А живій мыслѣте

Зъ товариствомъ прочитаешь,
 Та по-молодечи
 Будешь Богу молити ся,
     Отъ-такъ, сыну! —
 Помолившись Богу
 Осѣдлаемъ буланого,
 Та й гайда въ дорогу!
 Ходѣмъ лишень полудновать.
 Чи ты вже, Ярино,
 Змайструвала намъ що-небудь?
 Оттаке-то сыну!...“ —
     „Уже, таточку!“ озвалась
     Изъ хаты Ярина.

Не ѣсть ся, но ѣтъ ся и сердце не бѣтъ ся
 И очи не бачать, не чутъ головы!
 Замѣсть шматка хлѣба — за кухоль береть ся.
 Дивить ся Ярина та нишкомъ смѣеть ся.
 — „Що се ёму стало? Нѣ ѣсти, нѣ пить,
 Нѣчого не хоче! Чи не занедужавъ?
 Братику Степане, що въ тебе болють?“ —
 Ярина пытае. Старому байдуже,
 Нѣбы-то й не чув. — „Чи жать, чи не жать,
 А сѣяти треба!“ — старый промовляе
 Нѣбы-то до себе. — „А нумо вставать!
 До вечернѣ, може, ще пошкандыбаю.
     А ты, Степане, ляжешь спать,
     Бо рано завтра треба встать,

Та коня сѣдлатъ.“
 — „Степаночку, голубчику!
 Чого се ты плачешь?
 Усмѣхни ся, подиви ся:
 Хиба ты не бачишь,
 Що й я плачу? Розсердивъ ся
 Богъ знає на кого,
 Та й зо мною не говорить.
 Утечу, ѣй-Богу,
 Та й сховаюсь у бурянѣ..
 Скажи бо, Степане,
 Може справдѣ нездужаєшь?
 Я зѣлля достану,
 Я побѣжу за бабою...
 Може, се зъ пристрѣту?“
 — „Нѣ, Ярино, мое сердце,
 Мой рожевый квѣте!...
 Я не братъ тобѣ, Ярино!
 Я завтра покину
 Тебе й батька, — на чужинѣ
 Де-небудь загину;
 А ты мене й не згадаєшь, —
 Забудешь, Ярино,
 Своего брата“... — „Схамени ся!
 Ёй-Богу, зъ пристрѣту!
 Я не сестра?... хтожь отсе я?
 О! Боже мой свѣте!
 Що тутъ дѣять? Батька не ма,

А вѣнъ занедужавъ
 Та ще ѿ умре. О, Боже мѡй!
 А ёму ѿ байдуже,
 Мовъ смѣвъ ся. Степаночку!
 Хиба ты не знаєшь,
 Що безъ тебе и таточка
 И мене не стане? —
 — „Нѣ, Ярино, я не кину,
 А тѡлько поѣду
 Недалеко. А на той рѡкъ
 Я до васъ приѣду
 Зъ старостами — за тобою
 Та за рушниками...
 Чи подаєшь?“ — „Та цуръ тобѣ
 Зѣ тыми старостами!
 Ще ѿ жартує!“ — „Не жартую,
 Ёй-Богу, Ярино,
 Не жартую!“... — „Та се ѿ справдѣ
 Ты завтра покинешь
 Мене ѿ бѣтька? Не жартуєшь?
 Скажи бо, Степане,
 Хиба ѿ справдѣ не сестра я?“ —
 — „Нѣ, мое коханье,
 Мое сердце!“ — Боже жъ ты мѡй!
 Чому я не знала?
 Ой, ой, соромъ! Геть одъ мене!
     Бачишь,
 Якій добрый!

Ѣй-Богу, заплачу.“ — —

И заплакала Ярина,

Якъ тая дитина.

И крѡзь сльозы промовляла:

„Покине! покине!“

Якъ той явѡръ надъ водою,

Степанъ похиливъ ся,

Щирі сльозы козацькіи

Въ серци запекли ся,

Мовъ у пеклѣ. А Ярина

То клене, то просить,

То замовкне, подивить ся,

И зновъ заголосить.

Не чули ся, якъ смеркло ся.

И свѣтъ наставъ, а Яринѣ

Не спить ся, — рыдає.

Уже Степанъ изъ криницѣ

Коня наповає.

И вона зъ вѣдрами побѣгла

Нѣбы за водою

До криницѣ. А тымъ часомъ

Запорожеску зброю

Старый вынѣсь изъ коморы.

Дивить ся, радѣє,

Примѣряє, нѣбы знову

Старый молодѣє.

Та й заплакавъ. — „Зброе моя,

Зброве золотая!...
 Лѣта мои молодіи,
 Сило молодая!
 Послужи, моя ты зброве,
 Молодѡй ще силѣ,
 Послужи ему такъ щиро,
 Якъ менѣ служила!^а —
 Вернули ся одъ криницѣ,
 И Степанъ сѣдлае
 Коня, своего товариша,
 Й жупанъ надѣвае.
 А Ярина дае зброю,
 На порозѣ стоя;
 Степанъ сѣ надѣвае,
 Та плачуть обоє.
 И шаблюка, мовь гадюка,
 Й ратище^{*)} — дрючина,
 Й самопаль^{**)} семипяденный
 Повисъ за плечима.
 Ажь зомлѣла, якъ узрѣла;
 И старый заплакавъ,
 Якъ побачивъ на коневі
 Такого юнака.
 Веде коня за повѡды
 Та плаче Ярина;
 Старый батько иде рядомъ

---

*) ратище = списа; **) самопаль = стрѣльба.

Научає сына:
 Якъ у вѣйску пробувати,
 Старшинъ шанувати,
 Товариство поважати,
 Въ таборъ не ховатись.
 — „Нехай тебе Богъ заступить!“
 Якъ за селомъ стали,
 Сказавъ батько, — та всѣ трое
 Разомъ зарыдали.
 Степанъ гукнувъ, и курява
 Шляхомъ пѣдняла ся.
 — „Не бари ся, мѣй сыночку,
 Швидше повертай ся!“
 Сказавъ старый. А Ярина,
 Мовъ тая ялина
 При долинѣ, нахилилась...
 Мовчала Ярина,
 Тѣлько слѣзовы утирає,
 На шляхъ поглядає;
 Изъ курявы щось выгляне
 И зновъ пропадає;
 Нѣбы шапка черезъ поле
 Котить ся, чорнѣе,
 Пропадає, мушечкою*)
 Тѣлько — тѣлько мрѣе,
 Та й пропало. Довго — довго
 Стояла Ярина

---

*) мушечкою = якъ мушка.

Та дивилась, чи не вырне
 Знову комашина
 Изъ курявы. Не вырнула —
 Пропала! И знову
 Заплакала Яриночка
 Та й пошла до дому.

Минають дни, минає лѣто;
 Настала осѣнь, шелестить
 Пожовкле листя; мовъ убитый
 Старый пѣдъ хатою сидить:
 Дочка нездужає Ярина!
 Ёго єдина дитина
 Покинуть хоче. Зъ кимъ дожить,
 Добити вѣку вѣкового?
 Згадавъ Степана молодого,
 Згадавъ свои блага лѣта,
 Згадавъ — та й заплакавъ
 Богатый сивый сирота. —

— „Въ Твоихъ рукахъ все на свѣтѣ,
 Твоя всюды воля!
 Нехай буде такъ, якъ хочешь, —
 Така моя доля!“...
 Старый вымовивъ, и нишкомъ
 Богу помоливъ ся;
 Та й пошовъ собѣ зъ пѣдъ хаты
 Въ садокъ похсидити.

И барвѣнкомъ, и рудою,
 И рястомъ*) квѣтчае
 Весна землю, мовь дѣвчину
 Въ зеленому гаю!
 И сонечко середъ неба
 Опинилось — стало,
 Мовь женихъ той молодую,
 Землю оглядало.
 И Ярина выйшла зъ хаты
 На свѣтъ Божій глянуть,
 Ледво выйшла; усмѣхнеть ся,
 То поїде, то стане,
 Розглядае, дивуеть ся,
 Та любо, та тихо,
 Нѣбы вчора народилась...
 А лютое лихо
 Въ самомъ серци ворохнулось
 И свѣтъ запалило;
 Якъ билина подкошена,
 Ярина схилилась;
 Якъ зъ квѣточки роса въ ранцѣ —
 Сльозы полили ся...
 Старый батько коло неи
 Якъ дубъ похиливъ ся.

 Одужала Яриночка.
 Идутъ люде въ Кіѣвъ

*) буйна трава.

Та въ Почаѣвъ помолитись,
 И вона йде зъ ними.
 У Кієвъ великому
 Веѣхъ святыхъ благала,
 У Межигорского Спаса
 Тричи причащалась;
 У Почаевъ святому
 Рыдала — молилась,
 Щобъ Степанъ той, доля тая
 Ъй хоча приенилась.
 Не приснилась!... Вернула ся...
 Знову забѣлѣла
 Зима бѣла. За зимою
 Зновъ зазеленѣла
 Весна Божа. Выйшла зъ хаты
 На свѣтъ дивуватись
 Яриночка, та не Бога
 Святого благати,
 А нищечкомъ у ворожки
 Про ёго спытати...

И ворожка ворожила,
 Пристрѣтъ замовляла,
 Таланъ-долю та весѣлля
 Зъ воску выливала.
 — „Онъ, бачишь, кѣнь осѣдланный
 Тупае ногою
 Пѣдъ козакомъ; а онъ-де йде

Дѣдусь зъ бородою
 Ажь до колѣнъ. Отто грошѣ,
 Якъ бы догадавъ ся
 Козакъ оттой злякать дѣда...
 Злякавъ! — та й сховавъ ся
 За могилу, лѣчить грошѣ...
 А онъ знову шляхомъ
 Козакъ иде, нѣбы старецъ.
 То, бачь, ради страху,
 Щобъ ляхи, або татаре
 Часомъ не спѣтали“. —
 И радесенька Ярина
 До дому верталась.

Уже третій и четвертый
 И пятый минае
 Немалый рѣкъ, а Степана
 Не мае, не мае!
 И стежечка — дорѣжечка
 Яромъ та горою
 Утоптана до ворожки,
 Поросла травою, —
 Не ма ёго!... У черницѣ
 Косу розплѣтае
 Безталанна; коло неи
 Падае — благае
 Старый батько, — хочь лѣтечко,
 Хочь Петра дѣждати,

Хочь веленои недѣлѣ...

Дѣждались, и хату
 Уквѣтчали гарнесенько,
 И въ сорочкахъ бѣлыхъ
 Невеселі, мовь сироты
 Пѣдъ хатою сѣли.
 Сидятъ собѣ та сумують.
 Слухають.. щось граз,
 Мовь на кобѣ, на улицѣ
 И нѣбы спѣвае...

Д у м а

У недѣлю въ ранцѣ рано
 Сине море грало:
 Товариство кошового
 На радѣ прохало:
 „Благослови, отамане,
 Байдаки спускати,
 Та за Тендеръ*) погуляти
 Турка пошукати.“
 Чайки й байдаки спускали,

---

*) Тендеръ, островецъ, лежить тамъ, де Диѣпро вливаець въ море Чорне.

Гарматами рештували.*)
 Зъ Днѣпрового горла широкого выплывали
 Середъ ночи темной
 На мори синьому,
 За островомъ Тендеромъ потопає, пропадає....
 Одинъ потопає,
 Другій вырынає,
 Козацтву-товариству изъ синьои хвилѣ рукою махає
 И зично**) гукає :
 „Нехай вамъ панове - товариство, Богъ допомагає!“
 И въ синѣй хвилѣ потопає, пропадає...
 Тільки три чайки, слава Богу,
 Отамана курѣнного,***)
 Сироты Степана молодого,
 Сине море не втопило,
 А въ Турецку землю Агаряньску
 Безъ кормилъ прибило.
 Тодѣ сироту Степана,
 Козака лейстрового****)
 Отамана молодого,

---

*) выряджували. **) жичливо. ***) Лицарство козацке мешкало на Сѣчи, то є въ недоступныхъ мѣсяхъ середъ лугѣвъ Днѣпровыхъ. — Головою бувъ гетьманъ кошовый. Сѣчъ дѣлили козаки на куренѣ, то є осады, курѣнь стоявѣ пѣдъ рукою отамана курѣнного. ****) козаковъ списувано (въ реестры) и такихъ называно лейстровыми.

Турки-Яничары ловили,
 Зъ гарматы грывали,
 Въ кайданы кували,
 Въ тяжкую неволю завдавали....
 Ой Спасе нашъ Межигорскій*)
 Чудотворный Спасе!
 И лютому ворогови
 Не допусти впасти
 Въ Турецкую землю, въ тяжкую неволю!
 Тамъ кайданы по три пуды
 Отаманамъ — по чотыри...
 И свѣта Божого не бачать, не знаютъ,
 Пôдъ землею камѣнь ламають,
 Безъ сповѣди святои умирають,
 Якъ собаки здыхають.

И згадавъ сирота Степанъ въ неволѣ
 Свою далеку Украину,
 Нерôдного батька старого,
 И коника вороного,
 И нерôдну сестру Ярину...,
 Плаче, рыдае,
 До Бога руки здôймае,
 Кайданы ламае.
 Утѣкае на вольную волю....

---

*) Монастырь св. Спаса въ Кіевѣ межи горами, такъ славный, якъ и Почаевскій.

Уже на третьому поли
 Турки-Яничары догнали,
 До стовпа вязали,
 Очи выймали,
 Горячимъ залѣзомъ выпѣкали,
 Въ кайданы кували,
 Въ тюрьму посадили
 Та й замуровали“...

От-такъ на улици, пѣдъ тиномъ,
 Ще молодой кобзарь стоявъ
 И про невольника спѣвавъ.
 За тиномъ слухала Ярина,
 И не дослухала — упала.

„Степаночку ! Степаночку !“
 Кричала, рыдала.
 „Степаночку, мое сердце !
 Дежь се ты баривъ ся ?
 Тату ! тату ! идѣть сюды,
 Идѣть, подивѣтсь !“ —
 Прійшовъ старый, розглядае,
 И своего Степана
 Не пѣзнае. Таке въ ёго
 Зробили кайданы.
 — „Сыну ты мѣй безталанный !
 Моя ты дитино !
 Де ты въ свѣтѣ погибавшь,
 Сыну мѣй единый ?“ —

Плаче старый та рыдає
 Й Степанъ слѣпый плаче :
 Невидющими очима
 Мовь сонце побачивъ.
 И беруть ёго пѣдъ руки
 И ведуть у хату ;
 И витає Яриночка
 Мовь рѣдного брата ;
 И голову ёму змыла
 И ноги умыла
 И въ сорочцѣ тонкѣй, бѣлѣй
 За стѣлъ посадила ;
 Годувала, напувала,
 Положила спати
 У кѣмнатѣ, — и тихенько
 Выйшла зъ батькомъ зъ хаты.
 Черезъ тыждень безъ старостѣвъ
 За Степана свата
 Старый свою Яриночку, —
 И Ярина въ хатѣ...

„Нѣ, не треба, мѣй таточку,
 Не треба Ярино!“ —
 Степанъ каже : „я загинувъ,
 На вѣки загинувъ!
 За що жь свои молодїи
 Ты лѣта погубишь
 За калѣкою, Ярино?...

Насмѣють ся люде,
 И Богъ святой покараетъ,
 И прожене долю
 Зъ сеи хаты веселой
 На чужее поле..
 Нѣ, Ярино! Богъ не кине
 И знайде дружину;
 А я пойдѹ въ Запороже :*)
 Тамъ я не загину, —
 Нагодують“ — „Нѣ, Степане,
 Моя ты дитино!
 И Господь тебе покине,
 Якъ ты насъ покинешь.
 Оставай ся, Степаночку;
 Коли не хочь братись,
 То такъ будемъ: я — сестрою,
 А ты будешь братомъ,
 И дѣтьми ему обов,
 Батькови старому.
 Не йди одъ насъ, Степаночку,
 Не кидай насъ знову!...
 Не покинешь?...“ — „Нѣ, Ярино!“
 И Степанъ оставъ ся.
 Зрадѣвъ старый, мовь маленькій,
 Ажъ за кобзу взявъ ся,

*) Сѣчь за порогами Днѣпровыми.

Хотѣвъ вшкварить метелицю*)
 Зѣ усѣи силы,
 Та не вшкваривъ...

Пѣдъ хатою

Усѣ трое сѣли.

„Розкажи жь ты намъ, Степане.

Про свою недолю;

Бо й я таки гулявъ колись

Въ Турецкѣй неволи.“

— „Отто жь мене, вже слѣпого

На свѣтъ выпускали

Зѣ товариствомъ. Товариство

На Сѣчь прямувало.

И мене взяло зѣ собою,

И черезъ Балканы**)

Простали мы въ Украину

Вольными ногами;

А на тихому Дунаю

Насъ перебѣгають

Сѣчовики — Запорозцѣ

И въ Сѣчь завертають...

И розказують, и плачуть,

Якъ Сѣчь руйнували,

Якъ вороги, сребро, золото

И свѣчи забрали

---

*) Танецъ козацкій. **) Горы въ турецкѣй землѣ.

У Покрови ;*) якъ козаки
 Въ ночи утѣкали
 И на тихому Дунаю
 Новымъ Кошемъ стали ;
 . . . . .

И якъ степы Запорожскі
 Тодѣ подѣлили.
 И панамъ на Украинѣ
 Людѣ закрѣпостили....
 . . . . .

Отъ-такъ, тату ! Я щасливый,
 Що очей не маю,
 Що нѣчого того въ свѣтѣ
 Не бачу й не знаю...
 . . . . .

Оттаке-то ! тяжко, тату,
 Изъ свои хаты
 До турчина поганого
 Въ сусѣды прохатись.
 Теперь, кажуть, въ Слободзеи**))
 Останки збирає
 Головатый, ***) та на Кубань****)
 Хлопцѣвъ пѣдмѡвляє...
 Нехай ёму Богъ поможе !
 А що зъ того буде —

*) Церковь св. Покрови на Сѣчи. **) Слободщина, вольна земля за Днѣпромъ. ***) Головатый, отаманъ козацкій. ****) Кубань, рѣка въ далекой пѣдкозацкой земли.

Святыи знае; почуемо,
Що розкажуть люде.“

Отъ-такъ они, що-день Божій,
У двоохъ розмовляли
До пѣвночи, а Ярина
Господарювала,
Та святыхъ оттыхъ благала...
Такижъ ублагала:
На всеѣднѣй*) у недѣлю
Она подружилась
Зъ слѣпымъ своимъ...

Такев-то

Скоилось на свѣтѣ,
Мои любѣ дѣвчаточка,
Рожевіи квѣты!
Такев-то. Одружились
Мои молодіи,
Може воно й не до ладу,
Та що маю дѣять,
Коли таке сподѣялось...

Рѣкъ уже минае,
Уже й другій. Зъ дружиною
Ярина гуляє
По садочку. Старый батько,

---

*) Мясницѣ.

Сидить коло хаты ,
 Та вчить внука пузанчика
 Чоломъ отдавати...

Е п и л о г з.

Отсе и вся моя дума...
 Не здивуйте, люде !
 Те, що було, минуло ся
 И знову не буде.
 Минули ся мои слъозы,
 Не рветь ся, не плаче
 Поточене старе серце,
 И очи не бачать
 Нѣ тихои хатиночки
 Въ забутому краю,
 Нѣ тихои долиночки,
 Нѣ темного гаю ;
 Нѣ дѣвчины молодой
 Й малои дитины
 Я не бачу щасливои...
 Все плаче, все гине !
 И радъ бы я сховати ся,
 Але де ? — не знаю,
 Скрѣзь неправда, де но гляну,
 Скрѣзь Господа лають !...
 Серце вяне, засыхае,

Замерзають сльозы...
 И втомивсь я, одинокій,
 На самой дорозѣ...
 Оттаке-то... не здивуйте,
 Що вóрономъ кричу :
 Хмара сонце заступила —
 Я свѣта не бачу !...
 Ледви — ледви о півночи
 Серцемъ прозираю,
 И немощну мою душу
 За свѣтъ посылаю
 Сцѣлющою й живущою
 Воды пошукати :
 Якъ инколи, то й принесе
 И покропить въ хатѣ, —
 И засвѣтитъ огонь чистый
 И сумно и тихо
 Розказує про весѣлля,
 Звертає на лихо...

Теперь менѣ про слѣпного
 Сироту кѣнчає,
 Але якъ довести краю —
 И сама не знає :
 Бо не було того дива
 Може споконь-вѣку,
 Щобъ щаслива була жѣнка
 Зъ слѣпымъ чоловѣкомъ.

Отъ же сталося таке диво!
 Годъ, другій минає,
 Якъ побрались; а дивишь ся —
 Въ купочцѣ гуляють
 По садочку... Старый батько
 Сидить коло хаты,
 Та вчить внука маленького
 Чоломъ отдавати.

16. жовтня 1845.
 село Мориньске.

ДУМКИ.

1.

Минають дни, минають ночѣ;
 Минає лѣто; шелестить
 Пожовкле листья.. гаснуть очѣ;
 Заснули думы, сердце спить;
 И все заснуло, — и не знаю,
 Чи я живу, чи доживаю,
 Чи такъ по свѣту волочусь,
 Бо вже й не плачу, й не смѣюсь...

Доле, де ты? доле, де ты?
 Не ма нѣякои!
 Коли доброї жаль, Боже,
 То дай злої, злої!

Не дай спати ходячому,
 Серцемъ завмирати,
 И гнилою колодою
 По свѣту валяться;
 А дай жити — серцемъ жити
 И Тебе хвалити,
 И Твоѣй свѣтъ нерукотворный
 И людей любити...

Страшно впасти у кайданы,
 Умирать въ неволѣ;
 А ще гѣрше — спати, спати,
 И спати на волѣ,
 И заснути на вѣкъ-вѣки,
 И слѣду не кинуть
 Нѣякого!... однаково —
 Чи живѣ, чи загинувѣ...

Доле, де ты? доле, де ты?
 Не ма нѣякои!
 Коли доброї жалѣ, Боже,
 То дай злої, злої!...

передъ 1847 р.

2.

Чого менѣ тяжко? чого менѣ нудно?
 Чого сердце плаче, рыдає, кричить,
 Мовь дитя голодне?... Серце мое трудне,
 Чого ты бажаєшь? що въ тебе болють?
 Чи пити, чи ѣсти, чи спатоньки хочешь?
 Засни, мое сердце, на вѣки засни,
 Невкрыте, голодне... а людѣ навѣсный
 Нехай скаженѣе... закрой, сердце, очи!...

до 1847' р.

3.

Самому чудно. А де жь дѣтись,
 Що дѣяти и що почать?
 Людей и долю проклинать
 Не вартъ, ѣй-Богу! Якъ же жити
 На чужинѣ, на самотѣ,
 И що робити въ запертѣ?
 Якъ бы кайданы перегрызти,
 То грызъ по троху бѣ... Такъ не тѣ,
 Не тѣ ихъ ковалѣ кували,
 Не такъ залѣзо гартували,
 Щобъ перегрызти. Горе намъ,
 Невольникамъ и сиротамъ
 Въ степу безкраимъ за Ураломъ!

1847 р.

4.

И доси снить ся: пѣдъ горою,
 Мѣжь вербами, та надъ водою,
 Бѣленька хаточка; сидить,
 Неначе й доси, сивый дѣдъ
 Коло хатиночки, и бавить
 Хорошее та кучеряве
 Своє маленькое внуча.
 И доси снить ся: выйшла зъ хаты
 Веселая смѣючись мати,
 Цѣлує дѣда и дитя —
 Ажь тричи весело цѣлує,
 Прійма на руки и годує,
 И спать несе; а дѣдъ сидить
 И усмѣхасть ся, — и съ тиха
 Промовить нишкомъ: „де жъ те лихо?
 Печалѣ тѣи, вороги?“...
 И нищечкомъ старый читає
 Перехрестившись „Отче нашъ,“
 Крѣзь вербы сонечко сияє
 И тихо гасне... день погасъ, —
 И все почило... Сивый въ хату
 И самъ пѣйшовъ опочивати.

1848 р.

5.

За сонцемъ хмаронька плыве,
 Червонойъ полы розстеляе,
 И сонце спатоньки зове
 У сине море; покрывае
     Рожевою пеленою,
     Мовь мати дитину...
 Очамъ любо... годиночку —
 Малую годину —
 Нѣбы сердце одпочине,
 Зъ Богомъ заговорить...
 А туманъ — неначе ворогъ —
 Закрываетъ море
 И хмароньку рожевую,
 И тьму за собою
 Розстеляетъ туманъ сивый,
 И тьмою нѣмою
 Оповие тобѣ душу,
 Й не знаешь, де дѣтись,
 И ждешь ёго, того свѣту,
 Мовь матери дѣти...

1849 р.

Плачь Ярославны.*)

Въ Путивлѣ градѣ въ ранцѣ рано
 Спѣває-плаче Ярославна,
 Якъ та возуленька кує,
 Словами жалю додає.
 „Полечу, каже, зигзицею,

*) Передъ 700 роками (въ р. 1185 по Хр.) выправляли ся рускій князь ажъ надъ рѣку Донъ, щобы воювати зъ погаными Половцями. Половцѣ, тогожь роду, що й Татаре, налѣтали безперестанно зъ мечемъ и списомъ на Русь, тожь треба було на нихъ кривду вѣдометити. Русинѣвъ провадивъ Игорьъ Святославичъ, князь Новгороду Сѣверского, — та не поратувавъ нещасливою землѣ рускою, бо Половцѣ побили его, а навѣтъ вѣнъ самъ попавъ ся въ руки половецкого князя Кончака. Але по року втѣкъ вѣнъ зъ неволѣ и вернувъ назадъ до своего любого, руского краю.

Згадку про той похѣдъ передавъ намъ оденъ лицаръ рускій, що выправлявъ ся разомъ зъ Игоремъ въ той похѣдъ и описавъ его въ довгѣй, дуже краснѣй пѣсни, котру назвавъ : „Слово о полку Игоревѣ.“ Нашъ Шевченко переспѣвавъ отже тутъ — не цѣлу вправдѣ пѣснь о Игорю, але одну главу зъ неи, якъ Ярославна, жѣнка Игоря плаче и рыдає, стоячи на стѣнахъ руского города Путивлѣ, та тужить за своимъ мужемъ - ладою, якъ бы рада полетѣти зазулею по Дунаєви, та вѣдшукати своего мужа сокола. Горюючи та пѣдкаючи молитъ нещаслива княгиня и просить буйного вѣтру - вѣтрила, благає и быстрого Диѣпра-Словутича, та зове ихъ панами - господнями а чей же їй принесе вѣсть, де повертає ся, та чи верне си мужъ-ладо князь и панъ рускою землѣ.

Тією чайкою — вдовицею,
 Та по надъ Дономъ полечу,
 Рукавъ бобровый омочу
 Въ рѣцѣ Каялѣ; и на тѣлѣ,
 На княжѣмъ бѣлѣмъ помарнѣлѣмъ
 Омыю кровь суху, — отру́
 Глыбокіи, тяжкіи раны...

И квилить — плаче Ярославна
 Въ Путивлѣ рано на валу:
 „Вѣтрило, вѣтре мѡй єдиный,
 Легкій, крылатый господине!
 На що на дужому крылѣ,
 На воѣ любіи мої,
 На князя, ладо мое миле,
 Ты ханові метаєшь стрѣлы?
 Не мало неба и землѣ
 И моря синѣго! На мори
 Гойдай насады-кораблѣ!
 А ты, прелютый... горе, горе!
 Мое веселіє укравъ,
 Въ степу на тирѣв розбѡгавъ!“

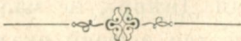
Сумує, квилить — плаче рано
 Въ Путивлѣ градѣ Ярославна,
 И каже: „Дужій и старый,
 Широкій Днѣпре, не малый!
 Пробивъ вси высокіи скалы,

Текучи въ землю Половчана ;
 Носивъ вси на байдакахъ,
 На Половчанъ, на Кобяка
 Дружину тую Святославлю !
 О, мѡй Словутицю преславный !
 Мое ты ладо принеси,
 Щобъ я постѣль весела слала,
 У море слюзъ не посылала —
 Сльозами моря не долить !“

И плаче, плаче Ярославна
 Въ Путивлѣ на валу, на брамѣ —
 Святее сонечко зѡйшло —
 И каже : „Сонце пресвятее !
 На землю радѡсть принесло
 И людямъ, и землѣ, — мѡи
 Туги-нудьги не розвело.
 Святый, огненный господине !
 Спаливъ вси луги, степы,
 Спаливъ и князя, и дружину, —
 Спали мене на самотѣ !
 Або не грѣй и не свѣти...
 Загинувъ ладо, — я загину !“

4. череня 1860 р.

С. Петербургъ.

Д У М К И.

1.

Не для людей и не для славы,
 Мережані та кучеряві
 Отсі вѣрши вѣршую я —
 Для себе, братія моя!

Менѣ легшає въ неволѣ,
 Якъ я ихъ складаю;
 Зъ-за Днѣпра, мовь, далекого
 Слова прилѣтають
 И стелють ся на паперѣ,
 Плачучи, смѣючись,
 Мовь тї дѣти, и радують
 Мою сыру душу,
 Убогую... Любо минѣ,
 Любо минѣ зъ ними,
 Мовь батькови богатому
 Зъ дѣтками малыми.
 И радый я и веселый,
 И Бога благаю,
 Щобъ не приспавъ моихъ дѣтокъ
 Въ далекому краю:
 Нехай летять до домоньку
 Легенькія дѣти,
 Та розкажуть — якъ то тяжко
 Було имъ на свѣтѣ....

И въ семіи веселой. тихой
 Дѣтей привитають,
 И сивою головою
 Батько покиває;
 Мати скаже: бодай ти
 Дѣти не родились.
 А дѣвчина подумаетъ:
 Я ихъ полюбила.

1848 г.

Орска крѣпость.

2.

 И небо не вмыте, и заспаній филѣ,
 И по-надъ берегомъ геть-геть,
 Неначе пьяный, очереть
 Безъ вѣтру гнетъ ся. Боже милый!
 Чи довго буде ще менѣ,
 Въ отъ-сѣй незамкнутой тюрмѣ,
 По надъ отъ-симъ нѣкчемнымъ моремъ,
 Нудити свѣтомъ?... Не говорить —
 Мовчить и гнетъ ся, мовь жива,
 Въ степу пожовкляя трава;
 Не хоче правдоньки сказать,
 А бѣльше нѣ въ кого спытать.

1849 г.

3.

И зновъ менѣ не привезла
 Нѣчого почта зъ Украины!
 За грѣшніи, мабуть, дѣла
 Караюсь я въ отъ-сѣй пустыни
 Сердитымъ Богомъ. Не менѣ
 Про тебъ знать, за що караюсь;
 Та й знать не хочеть ся менѣ...
 А сердце плаче, якъ згадаю
 Хочъ невеселіи случаѣ
 И невеселіи тіи дни,
 Що пронесли ся надо мною
 Въ моѣй Украинѣ колись
 Колись божились та клялись,
 Братались, сестрились зо мною,
 Поки, мовъ хмара, роздѣлились —
 Безъ слюзъ, росы тои святои.
 И довело ся зновъ менѣ
 Людей на старости... Нѣ, нѣ!
 Они зъ холеры повмирали
 А то бѣ хочъ клаптикъ переслали
 Того паперу...

Ой изъ журбы та изъ жалю,
 Щобъ не бачить, якъ читають
 Листы тіи, — погуляю,

Погуляю по-надъ моремъ,
 Та розважу своє горе,
 Та Украину згадаю,
 Та пѣсенку заспѣваю.
 Люде скажуть, люде зрадять;
 А она мене порадить,
 И порадить и розважить,
 И правдоньку менѣ скаже.

1849 p.

4.

Не такъ ти вороги,
 Якъ добріи люде —
 И окрадутъ жалкуючи,
 Плачучи осудять,
 И попросять тебе въ хату,
 И будуть витати,
 И пытать тебе про тебе,
 Щобъ потѣмъ смѣятись,
 Щобъ зъ тебе смѣятись,
 Щобъ тебе добити.

Безъ ворогѣвъ можно въ свѣтѣ
 Якъ-небудь прожити;

А сї добріи люде

Найдуть тебе всюды,

И на тѣмъ*) свѣтѣ добрячїи

Тебе не забудуть.

1849 p.

*) на тамтѣмъ свѣтѣ, по смерти.

Ой чого ты почорнѣло,
 Зелене поле?
 — Почорнѣло я вѣдъ крови
 За вольную волю.
 Кругъ мѣстечка Берестечка*)
 На чотыри милѣ,
 Мене славнѣ Запорозцѣ
 Своимъ трупомъ вкрыли.
 Та ще мене гайвороны
 Укрыли зъ пѣвночи...
 Ключуть очи козацькѣи,
 А трупу — не хочуть.
 Почорнѣло я, зелене,
 Та за вашу волю...
 Я зновъ буду зеленѣти,
 А вы вже нѣколи
 Не вернете ся на волю...
 Будете орати
 Мене зъ-тиха, та орючи
 Долю проклинати...

1849 р.

*) Мѣстечко на російскѣи Волини, близько галицкои границѣ. Тутъ побили польскѣи вѣйска гетьмана Богдана Хмельницкого въ р. 1649.

На Вкраину:

Не має гърше, якъ въ неволѣ
 Про волю згадувать. А я
 Про тебе, воленько моя,
 Отсе нагадую. Нѣколи
 Ты не здавала ся менѣ
 Такою свѣже-молодою
 И прехорошою такою,
 Якъ на далекѣй чужинѣ,
 Та ще й въ неволѣ. Доле! доле!
 Моя проспѣванная воле!
 Хочь глянь на мене въ-за Днѣпра
 Хочь усмѣхни ся...

И, ты, моя единая,
 Встаєшь изъ за моря,
 Зъ-за туману, слухняная
 Рожевая зоре!
 И ты, моя единая,
 Ведешь за собою
 Лѣта мои молодіи;
 И передомною,
 Нѣбы море, выступають
 Широки села
 Зъ вишневыми садочками
 И люде веселі;

И тї люде, и село те,
 Де колись, мовь брата,
 Привитали мене. Мати,
 Старесенька мати!
 Чи збирають ся ще й доси
 Веселїи гостѣ
 Погуляти у старои,
 Погуляти просто
 По давньому, по старому —
 Одъ свѣту до свѣгу?
 А вы, мои молодїи,
 Чорнявіи дѣти,
 Веселїи дѣвчаточка!
 И доси въ старои
 Танцюєте? А ты, доле,
 А ты, мѡй покою,
 Моє свято чорнобриве!
 И доси мѣжь ними
 Тихо-пышно похожавшь?
 И тыми очима
 Ажь чорными — голубыми
 И доси чаруєшь
 Людекї душѣ? Чи ще й доси
 Дивують ся всує*)
 На стань гнучкїй? Свято моє,

---

*) Дармо.

Єдиноє свято!
Якъ оступлять тебе, доле,
Дѣточки — дѣвчата
И защебечуть по своѣму
Доброму звичаю,
Може й мене не нарокомъ
Дѣточки згадають;
Може якій и про мене
Скаже яке лихо,
Усмѣхни ся, мое сердце,
Тихесенько — тихо,
Щобъ нѣхто и не побачивъ,
Та й бѣльше нѣчого.
А я, доленько, въ неволѣ
Помолю ся Богу.

1849 р.

надъ Араломъ.

В е ч ё р ь .

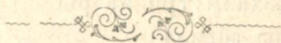

Садокъ вишневый коло хаты ;
 Хрущѣ надъ вишнями гудуть ;
 Плугаторѣ зъ плугами йдутъ ;
 Спѣвають идучи дѣвчата,
 А матери вечерять ждуть.

Сѣмя вечеря коло хаты ;
 Вечѣрня зѣронька стае ;
 Дочка вечерять подае ;
 А мати хоче научати, —
 Такъ соловейко не дае.

Поклала мати коло хаты
 Маленькихъ дѣточокъ своихъ,
 Сама заснула коло ихъ ;
 Затихло все... тѣлько дѣвчата,
 Та соловейко не затихъ.

1847 р.

Три Шляхи.

Ой три шляхи широкіи
 До купы зійшли ся;
 На чужину зъ Украины
 Браты розійшли ся;
 Покинули стару матѣрь;
 Той жѣнку покинувъ,
 А той сестру, а найменшій
 Молоду дѣвчину.

Посадила стара мати
 Три ясенѣ въ поли,
 А невѣтка посадила
 Высоку тополю;
 Три яворы посадила
 Сестра при долинѣ,
 А дѣвчина заручена —
 Червону калину.

Не принялись три ясени,
 Тополя всыхала,
 Повсыхали три яворы
 Калина зівяла:
 Не вертають ся три браты.
 Плаче стара мати,
 Плаче жѣнка зъ дѣточками
 Въ нетопленій хатѣ;

Сестра плаче — йде шукати
БратѠвъ на чужину,
А дѣвчину заручену
Кладуть въ домовину...

Не вертають ся три браты, —
По свѣту блукають,
И три шляхи широкіи
Терномъ заростають.

1847 р.

С. Петербургъ

П у с т н а.

(М. С. Щепкину.)

За́ворожі менѣ волхве
 Друже сивоусый!
 Ты вже сердце запечатавъ,
 А я — ще бою ся...
 Бою ся ще погорѣлу
 Хату руйновати,
 Бою ся ще, мѡй голубе,
 Серце поховати...
 Може вернуть ся надѣя
 Зъ тивю водою
 Цѣлющою, живущою —
 Дрѡбною слъзою;
 Може вернуть ся въ некрыту
 Пустку зимовати,
 И укрьє и нагрѣє
 Погорѣлу хату, —
 И вымете, и вымыє,
 И свѣтло засвѣтитъ;
 Може ще разъ прокинуть ся
 Мои думы-дѣти;
 Може ще разъ пожурюся,
 Зъ дѣтками заплачу,
 Може ще разъ сонце правды
 Хочь крѡвъ сонъ побачу!

1846 р.
Кієвъ.

Д О Л Я.

Ты не лукавила во мною,
 Ты другомъ, братомъ и сестрою
 Сфромъ стала. Ты взяла
 Мене, маленького, за руку
 И въ школу, хлопця, одвела
 До пяного дѣка въ науку:
 „Учи ся, серденько! колись
 Зъ насъ будутъ люде,“ ты сказала.
 А я й послухавъ, и учивсь,
 И вывчивъ ся. А ты збрехала:
 Які зъ насъ люде?... Та дарма!
 Мы не лукавили зъ тобою,
 Мы просто йшли, у насъ не ма
 Зерна неправды за собою...

Ходѣмо жъ, доленько моя,
 Мѣй друже вбогій, нелукавый!
 Ходѣмо дальше, — дальше слава,
 А слава — заповѣдь моя.

1858 р.

С. Петербургъ.

ДУМКИ.

1.

За байракомъ байракъ,
 А тамъ степъ та могила.
 Изъ могилы козакъ
 Встае сивый, похилый.
 Встае самъ у ночи,
 Иде въ степъ, а йдучи
 Спѣва, сумно спѣвае:
 — „Наносили землѣ,
 Та й до дому поѣшли,
 И нѣхто не згадае...
 Насъ тутъ триста, якъ скло,
 Товариства лягло,
 И земля не прѣймае.
 Якъ запродавъ Гетьманъ
 У ярмо христіянъ,
 Насъ пославъ поганяти, —
 По своѣй по землѣ,
 Свою кровь розлили
 И зарѣзали брата;
 Крови брата впились,
 И отъ-тутъ полягли
 У могилѣ заклятѣй.“ —
 Та й замовкъ, зажурился
 И на списъ похилился,

Ставъ на самой могилѣ.
 На Днѣпро позиравъ,
 Тяжко плакавъ-рыдавъ;
 Синій хвилѣ голосили...
 Зъ-за Днѣпра, изъ села
 Луна гаемъ гула,
 Третій пѣвнѣ спѣвали.
 Проваливъ ся козакъ,
 Стрепенувъ ся байракъ,
 А могила застогнала.

1847 р.

2.

Буває, инодѣ старый,
 Не знае самъ, чого зрадѣе,
 Неначе стане молодой
 И заспѣває, якъ умѣе.
 И стане ясно передъ нимъ
 Надѣя ангеломъ святымъ,
 И зоря, молодѣсть ёго,
 Витае весело надъ нимъ.
 Що жь се зробило ся въ старымъ,
 Чого зрадѣвъ отсе? того,
 Що, бачите, старый подумавъ
 Добрѣ якесь комусь зробити.
 А що жь, якъ зробити! Добре жить
 Тому, чия душа и дума
 Добро навчила ся любити:
 Неразъ такому любо стане,

Перазъ барвѣнкомъ зацвите,
 Отъ-такъ, буває, въ темну яму
 Святее сонечко загляне,
 И въ темно́й ямѣ, якъ на те,
 Зелена травка поросте.

1848 р.

3.

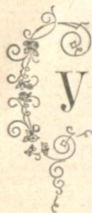

И золотой, и дорогой
 Минѣ, щобъ знали вы, не жаль
 Моей долѣ молодой.
 А инодѣ така печаль
 Оступить душу, ажъ заплачу!...
 А ще — до того, якъ побачу
 Малого хлопчика въ селѣ:
 Мовъ одѣрвалось одѣ гилѣ,
 Одно-однѣсенке пѣдѣ тиномъ
 Сидить собѣ въ старѣй ряднинѣ.
 Минѣ здасть ся, що се я,
 Що се жь та молодѣсть моя.
 Минѣ здасть ся, що нѣколи
 Оно не бачитиме волѣ,
 Святой воленьки; що такъ
 Даремне, марне пролетять
 Ёго найкращіи лѣта;
 Що вѣнъ не знатиме, де дѣтись
 На сѣмъ широкѣмъ волюнѣмъ свѣтѣ,

А по́йде въ наймы; и колись,
 Щобъ вѣнъ не плакавъ, не журился
 Щобъ вѣнъ де-небудь прихилился
 То отдадутъ у москалѣ.*)

1848 р.

4.

У недѣленьку у святую,
 У досвѣтнюю годину,
 У славному — преславному
 Мѣстѣ, въ Чигиринѣ,**)
 Задзвонили въ усѣ дзвоны,
 Зъ гарматы стрѣляли,
 Превелебную громаду
 До купы екликали.

Зъ святыми хоругвами,
 Та зъ пречестными образами
 Народъ зъ попами
 Зъ усѣхъ церковь на гору йде,
 Мовъ та Божа бжола гуде.
 Зъ монастыря святого
 У золотѣ, ажъ сяе,
 Самъ архимандритъ выхожае,
 Акафистъ читае,
 Поклоны покладае.

*) до вѣйска. **) Мѣсто на Украинѣ.

Поважно та тихо,
 У раннюю пору,
 На високу гору
 Сходились полковники.
 И вѣско, якъ море,
 Зъ знаменами,*) зъ бунчуками**)

Зъ лугу выступало,
 Та на трубахъ выгравало,
 И на горѣ разомъ стало.

Замовкли гарматы,
 Онѣмѣли дзвоны
 И громада покладае
 Земніи поклоны.
 Молебствіе архимандритъ
 Самъ на горѣ править,
 Святого Бога просить-хвалить,
 Щобъ давъ имъ мудрости дознати, —
 Гетьмана доброго обрати.
 И одногласне, одностайне
 Громада выбрала гетьмана —
 Преславного Лободу Ивана,
 Лицаря старого,
 Брата вѣскового.

---

*) зъ хоругвами, **) лѣска зъ кѣньскимъ хвостомъ на горѣ, знакъ гѣдности гетьманьскои.

У трубы затрубили,
 У дзвоны задзвонили,
 Вдарили зъ гарматы,
 Знаменами, бунчуками
 Гетьмана укрыли.
 Гетьманъ старый рыдае
 До Бога руки здѣймае,
 Три поклоны покладае
 Великѡй громадѣ,
 И, мовъ дзвономъ дзвонить,
 Говорить :

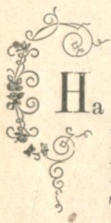
— „Спасибѡгъ вамъ, панове-молодцѣ,
 Преславнии Запорозцѣ,
 За честь, за славу, за повагу,
 Що вы менѣ учинили!
 А ще бѣ красше вы зробили,
 Якъ бы замѣсть старого
 Та обрали молодого
 Завзятого молодця,
 Преславного запорожця
 Павла Кравченка-Наливайка :
 Я старѣ чоловѣкъ, не здужаю встати.
 Буду ёму пораду давати,
 По батькѡвски научати,
 Якъ на врага стати.
 Теперъ прелютая година
 На нашѡй славнѡй Украинѣ :

Не менѣ вась, брата,
 На врага водити;
 Не менѣ теперь старому
 Булаву носить.
 Нехай носить Наливайко
 Козакамъ на славу.“

Громада чмелемъ загула,
 И дзвоны задзвонили;
 Гармата заревла,
 И бунчуками вкрыли
 Преславного запорожця
 Павла Кравченка-Наливайка.

1849 р.

5.

На великдень, на соломѣ
 Проти сонця, дѣти
 Грались собѣ крашанками
 Та й стали хвалитись
 Обновами.*) Тому къ святкамъ
 Зъ лиштвою пошили
 Сорочечку, а тѣй стяжку,
 Тѣй стрѣчку купили;
 Кому шапочку смушеву,

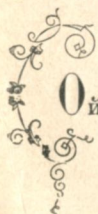
---

*) Дарунками.

Чобѣтки шкаповѣ,
 Кому свитку... Одна тѣлько
 Сидитъ безъ обнѣвы
 Сирѣточка, рученята
 Сховавши въ рукава.
 — Менѣ мати купувала.
 — Менѣ батько справивѣ.
 — А менѣ хрещена мати
 Лиштву вышивала.
 „А я въ попа обѣдала!“
 Сирѣтка сказала...

1849 р.

6.

Ой не пють ся пива-меды,
 Не петь ся вода, —
 Прилучилась зъ чумаченькомъ
 У степу бѣда:
 Заболѣла головонька,
 Заболѣвъ живѣтъ,
 Упавъ чумаць коло возу,
 Упавъ, та й лежить.
 Изъ Одессы преславной
 Завезли чуму;
 Покинули товарища,
 Гореньку ему!

Волы ёго коло возу
 Понуро стоять ;
 А изъ степу гайвороны
 До ёго летать.
 „Ой не клюйте, гайвороны,
 Чумацького трупу :
 Наклювавшись, подохнете
 Коло мене въ купѣ.
 Ой полетѣть, гайвороны,
 Мои сивокрылай,
 До батечка, та скажѣте,
 Щобъ службу служили,
 Та за мою грѣшну душу
 Псалтирь прочитали.
 А дѣвчинѣ молоденькѣй
 Скажѣть, щобъ не ждала.“

1849 р.

7.

 Ой дѣбово, темный гаю !
 Тебе одягае
 Тричи на рѣкъ.... Багато того
 Собѣ батька маєшь.
 Разъ укравъ тебе рясно
 Зеленымъ покровомъ,
 Ажъ самъ собѣ дивуесть ся
 На свою дѣбову...

Надивившись на доненьку
Любу, молодую
Възъме ѣѣ та й огорне
Въ ризу золотую,
И сповиѣ дорогою
Бѣлою габою,*)
Та й спать ляже, втомивши ся
Турбою такою.**)

15. Сѣчня 1860 р.

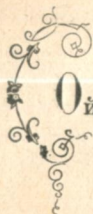
С. Петербургъ.

---

*) габа = покрывало, плахта. **) турбою = роботою, за-
ходомъ.

Г а м а л ь я.

Ой не ма, не ма нѣ вѣтру, нѣ хвилѣ
Изъ нашей Украины!

Чи тамъ раду радять, якъ на Турка стати,—
Не чуємо на чужинѣ.

Ой повѣй, повѣй, вѣтре, черезъ море
Та зъ Великого Лугу.*)

Суши нашій сльозы, заглуши кайданы,
Розвѣй нашу тугу!

Ой заграй, заграй, синесеньке море,
Та пѣдъ тыми байдаками,
Що плывуть козаки, тѣлько мрѣють шапки,
Та на сей бѣкъ за нами.

Ой Боже нашъ, Боже! хочъ и не за нами,
Неси Ты ихъ зъ Украины;
Почуємо славу, козацькую славу,
Почуємо, та й загинемъ!“

Отъ-такъ у Скутарѣ**) козаки спѣвали;

*) Той лугъ простиравъ ся на березѣ Днѣпровѣмъ просто Сѣчи. Козаки полювали на нѣмъ звѣрину и ловили рыбу. Про той лугъ спѣвали они: Ой лугъ Батько а Сѣчь Мати.

**) Передмѣстѣе Царьгорода, де була тюрма для козацкихъ невольникѣвъ.

Спѣвали сердеги, а слѣзы лились,
 Лили ся козацькѣй, тугу домовляли.
 Босфоръ*) ажь затрясъ ся, бо въ роду не чувъ
 Козацького плачу; застогнавъ широкій
 И шкôрою, сѣрый буй-туръ, стрепенувъ,
 И хвилю, ревучи, далеко-далеко
 У синее море на ребрахъ пославъ.
 И море ревнуло Босфорову мову,
 У Лиманъ**) погнало, а Лиманъ Днѣпрови
 Тую журбу-мову на хвилѣ подавъ.

Зареготавъ ся дѣдъ нашъ дужий
 Ажь пѣна зъ уса потекла.
 „Чи спишь, чи чувшь, брате Луже
 Хортице сестро?“***)

Загула

Хортиця зъ Лугомъ: „чую, чую!“
 И Днѣпръ укрыли байдаки,
 И заспѣвали козаки:

„У туркенѣ, по тѣмъ боцѣ
 Хата на помостѣ.

Гай, гай! море грай!

---

*) Проливъ морскій, надъ котрымъ лежить Царь-городъ.

**) Лиманъ, вилывъ Днѣпра въ море.

***) Хортиця, островчикъ Днѣпровый, понижше порогѣвъ.

Ревн, скелѣ ламай!
Поѣдемо въ гостѣ.

У туркенѣ у кишенѣ
Таляры-дукаты.
Не кишенѣ трусить
Ѣдемъ рѣзати, палити
Братѣвъ вызволяти!

У туркенѣ Яничары
И баша на лавѣ.
Гой ги, вороги!
Мы не маемъ ваги!
Наша воля й слава!"

Плывуть собѣ спѣваючи;
Море вѣтеръ чуе.
Попереду Гамалѣя
Байдакомъ керуе.
Гамалію, сердце млѣе:
Сказило ся море.
Не злякае! и сховались
За хвилѣ — за горы.

Дрѣмае въ харемѣ — въ раю Византія,
И Скутарь дрѣмае; Босфоръ кликотить,
Неначе скаженный; то стогне, то вые:
Ѣму Византію хочеть ся збудить.

„Не буди, Босфоре : буде тобѣ горе !
 Твои бѣлыя ребра пѣскомъ занесу,
 У мулъ поховаю ! (реве сине море)
 Хиба ты не знаешь, якихъ я несу
 Гостей до султана?“

Такъ море спиняло,
 (Любило завзятыхъ, чубатыхъ Славянъ*)
 Босфоръ схаменувъ ся. Туркевя дрѣмала.
 Дрѣмавъ у харемѣ ледачий султанъ.
 Тѣлько у Скутарѣ, въ склепѣ, не дрѣмають
 Козаки сердцеги. Чого вони ждуть ?

По своѣму Бога въ кайданахъ благають,
 А хвилѣ на той бѣкъ идуць та ревуць.

„О милый Боже Украины !
 Не дай пропасти на чужинѣ;
 Въ неволѣ вольнымъ козакамъ !
 И соромъ тутъ, и соромъ тамъ —
 Вставать въ чужою домовину,
 На судъ Твоѣй праведный прийти,
 Въ залѣзахъ руки принести,
 И передъ всѣми у кайданахъ
 Стать козакови...“

— „Рѣжь и бий !
 Мордуй невѣру бусурмана !“

---

*) козаковъ, бо они пѣдголювали головы, а зѣставляли
 лише чубы.

Кричать за муромъ. Кто такій ?
 Гамалѣю, сердце млѣе:
 Скутарь скаженѣе!
 „Рѣжьте, бийте!“ на фортецѣ
 Кричить Гамалѣя.

Реве гарматами Скутара,
 Ревутъ, лютуютъ вороги;
 Козацтво преть ся безъ ваги —
 И покотились Яничары.
 Гамалѣя по Скутарѣ —
 По пеклу гуляе,
 Самъ хурдигу*) розбивае,
 Кайданы ламае.
 „Вылѣтайте, сѣрї птахи,
 На базаръ до паю!“
 Стрепенулись соколята,
 Бо давно не чули
 Хрещенои тои мовы.
 И нѣчь стрепенулась:
 Не бачила, стара мати,
 Козацькои платы.
 Не лякай ся, подиви ся
 На бенкетъ козачий.
 Темно всюды, якъ у буддень,
 А свято чи мале.

---

*) тюрьму, вязницю.

Не злодѣѣ зъ Гамалѣемъ
 Ъдятъ мовчки сало
 Безъ шашлика.*) „Засвѣтимо!“
 До самой хмары
 Зъ щоглистыми кораблями
 Палае Скутара.
 Византія пробуркалась,
 Вытрѣщае очи,
 Переплыва на помогу.
 Зубами скрегоче.

Ревелютуе Византія,
 Руками берегъ достае;
 Достала, зикнула,**) встае —
 И на ножахъ въ крови нѣмѣе.
 Скутарь, мовь пекло те, палае;
 Черезъ базары кровь тече,
 Босфоръ широкій доливае.
 Неначе птахи чорні въ гаю,
 Козацтво смѣливо лѣтае.
 Нѣхто на свѣтѣ не втече!
 Огонь запеклыхъ не пече.
 Руинують муры, срѣбло-злото
 Несуть шапками козаки
 И насыпають байдаки.

*) безъ шашлика, т. е. безъ каганця, отже на потемки.

**) зикнути, тільки що зиркнути.

Горить Скутарь, стиха́ робота,
 И хлопцѣ сходятъ ся; зѣйшлись,
 Люльки въ пожару закурили,
 На байдаки, — та й потягли,
 Рвучи червоні горы-хвилѣ.

Плывуть собѣ, нѣбы зѣ дому,
 Такъ буцѣмъ гуляють,
 Та, звичайне Запорозцѣ,
 Плывучи спѣвають :

„Нашь отаманъ Гамалѣя
 Отаманъ завзятий,
 Забравъ хлопцѣвъ та й поѣхавъ
 По морю гуляти, —
 По морю гуляти,
 Славы добувати,
 Изъ турецькою неволѣ,
 Братѣвъ вызволяти.
 Ой приѣхавъ Гамалѣя
 Ажь у ту Скутару, —
 Сидять браты Запорозцѣ,
 Дожидають кары.
 Ой якъ крикнувъ Гамалѣя :
 „Браты, будемъ жити, —
 Будемъ жити, вино пити,
 Яничара біти,

А куренѣ*) килимами,
 Оксамитомъ крыти!“
 Вылѣтали Запорозцѣ
 На ланѣ жито жати;
 Жито жали, въ кѣпы клали,
 Гуртомъ заспѣвали:
 „Слава тобѣ, Гамалѣю,
 На весь свѣтъ великій, —
 На весь свѣтъ великій,
 На всю Украину,
 Що не давъ ты товариству
 Згинуть на чужинѣ!“

Плывають спѣваючи; плыве
 Позадъ завзятый Гамалѣя:
 Орель орлять мовь стереже;
 Изъ Дарданелѣвъ**) вѣтеръ вѣє,
 А не женеть ся Византія:
 Вона боить ся, щобъ чернець
 Не засвѣтивъ Галату знову,***)
 Або гетьманъ Иванъ Пѣдкова
 Не кликнувъ въ море на ралець.

---

*) Хаты, въ которыхъ мешкали вѣдѣлы козаковъ, такожъ куренями звані. Цѣла Сѣчь складала ся зъ 38 куревѣвъ; каждый зъ нихъ мавъ свое имя.

**) Проливъ морской на полудне вѣдъ Босфору.

***) Передмѣстье Царьгорода (Византія) на побѣ режу европейскѣмъ, отже по сѣмъ сторонѣ Босфору.

Плывають собі, а изъ за хвилѣ
Сонце хвилю червонить;
Передъ ними море миле
Гомонить и кликотить.

Гамалѣю, вѣтеръ вѣв...
Ось-ось наше море!...
И сховали ся за хвилѣ —
За рожеві горы.

до 1844 р.

Д О М У З Ы.

Чи не покинуть намъ, небого,
 Моя сусѣдонько убога,
 Вѣршѣ нѣкчемнїй вѣршувать,
 Та заходить ся рештувать*)
 Возы въ далекую дорогу?
 На той свѣтѣ, друже мѡй, до Бога
 Почимчикуемъ спочивать...
 Втомили ся и пѡдтоптались
 И розуму таки набрались, —
 То й буде зъ насъ! — ходѣмо спать,
 Ходѣмо въ хату спочивать...
 Весела хата, щобъ ты звала!...

Ой не йдѣмо, не ходѣмо,
 Рано, друже, рано;
 Походимо, посидимо —
 На сей свѣтѣ поглянемъ!
 Поглянемо, моя доле...
 Бачь, якїй широкїй,
 И широкїй та веселїй,
 Ясный та глыбокїй...
 Походимо жь, моя зоре!

---

*) лагодяти.

Зойдемо на гору —
 Спочинемо .. а тымъ часомъ
 Твои сестры — зорѣ,
 Безвѣчнїи, по пѣдѣ небомъ
 Поплывуть, засяють...
 Пѣдождѣмо жѣ, моя сестро,
 Дружино святая!
 Та нескверными устами
 Помолимось Богу,
 Та й рушимо тихесенько
 Въ далеку дорогу...
 Надѣ Летою¹⁾ бездонною
 Та каламутною
 Благослови мене, друже,
 Славою святою...

А поки те, да се, да оне,
 Ходѣмо просто — навпростець
 До Ескулапа²⁾ на ралець³⁾ —
 Чи не одурить вѣнѣ Харона⁴⁾
 И Парку прялку?...⁵⁾ И тодѣ.
 Поки бѣ химеривѣ мудрый дѣдѣ,
 Творили бѣ скрѣзѣ по-надѣ землею —

---

¹⁾ Лета, казочна рѣка, що мовѣ бы межї нами а гробомъ;
 хто зѣ неї напе ся, забуде все, що було на свѣтѣ. ²⁾ лѣкаръ,
³⁾ на пораду, ⁴⁾ той, що везе човномъ черезъ рѣку Лету ⁵⁾ Парка-
 прялка замѣсть долѣ, що укорочує вѣка. Значить, чи лѣкаръ не
 продовжить вѣку.

Та все бѣ гексаметры¹⁾ плели,
 Та на горище²⁾ бѣ однесли
 Мышамъ на свѣданья... А потѣмъ
 Спѣвали бѣ прозу — та по нотахъ,
 А не якъ-небудь...

Друже мѣй,
 О, мѣй ты сопутниче святыи!
 Поки огонь не захоловъ,
 Ходѣмо лучше до Харона —
 Черезъ Лету бездонную,
 Та каламутную
 Переплывемъ, перенесемъ
 И славу святую,
 Безвѣчную, молодую....
 Або — цуръ ѣй, друже!
 И безъ неи обѣйду ся —
 Та якъ буду здужать,
 То надъ самымъ Флегетономъ,³⁾
 Або надъ Стиксомъ⁴⁾ у раю,
 Неначе надъ Днѣпромъ широкимъ,
 Въ гаю, предвѣчному гаю,
 Поставлю хаточку, садочокъ

¹⁾ Вершѣ старыхъ народѣвъ, що ихъ радо наслѣдували деякі писателѣ ²⁾ на пѣдѣ.

³⁾ и ⁴⁾ такожъ казочні рѣки на тѣмъ свѣтѣ, що то выдумали ихъ старі люде.

Кругомъ хатины насажу :
Прилинешь ты у холодочокъ,
Тебе, мовь кралю, посажу :
Днѣпръ, Украину згадаемъ,
Веселіи селища въ гаяхъ,
Могилы-горы на степахъ —
И веселенько заспѣваемъ...

14—26. лютого 1861 р.
С. Петербургъ.

Прим. Се есть послѣдна поезія, котру написавъ бувъ Тарасъ Шевченко передъ самою смертю.

Д е щ о е ?

		стор.
1.	Не нарѣкаю я на Бога	1
2.	Перебендя	2
3.	Псалмы Давидови	6
4.	Иванъ Пѣдкова	8
5.	Сонце заходить	11
6.	Думки Думы мои	11
7.	Думки Вѣтеръ въ гаю	12
8.	Думки По надъ полемъ иде	13
9.	Думки Въ неволѣ тяжко	14
10.	Чумá	15
11.	Думки Та не дай, Господи	17
12.	Думки Огнѣ горять	18
13.	Думки Ой гляну я	18
14.	На Рѣздо	19
15.	Сестрѣ (<i>Милостиви убои сестра</i>)	21
16.	Н. Маркевичу	23
17.	Невольникъ	24
18.	Думки Минають дни	53
19.	Думки Чого менѣ тяжко	55
20.	Думки Самому чудно	55
21.	Думки И доси снить ся	56
22.	Думки За сонцемъ хмаронька	57
24.	Плачь Ярославны	58

24.	ДУМКИ	Не для людей	61
25.		И небо невмыте	62
26.		И зновъ менѣ	63
27.		Не такъ ти вороги	64
28.		Ой чого ты почорнѣло	65
29.		На Вкраину	66
30.		Вечѣрь	69
31.		Три шляхи	70
32.		Пустка	72
33.		Доля	73
34.		За байракомъ байракъ	74
35.	И	Бував, инодѣ старый	75
36.	К	И золотой	76
37.	М	У недѣленьку	77
38.	У	На великдень	80
39.	Д	Ой не пють ся	81
40.		Ой дѣброво	82
41.		Гамалѣя	84
42.		До Мувы	93

Похибки друкарскій.

- ст. 4. стихъ 14 въ горы читай **воно** замѣсть **ьно**
- „ 23. „ 12 „ „ „ **Якъ** „ **Я**
- „ 32. „ 14 „ „ „ **не** петь „ **но** петь
- „ 49. прим.****) чит. **пѣдкавказкѣй** зам. **пѣдкозацкѣй**
- „ 59. стихъ 6 въ долины пропущено пояснити, що *тирса* зовесь *стенова трава*; *по тирсъ розѣб-гавъ* == по травѣ розвѣявъ.
- ст. 64. 2 ст. въ дол.: читай **добряги** зам. **добрячї**
- „ 65. въ примѣтцѣ „ **1651** „ **1649**
- „ 72. 1 ст. въ дол.: „ **Кївъ** „ **Кїєвъ**
- „ 76. 1 „ „ горы „ **Неразь** „ **Перазъ**

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка,
подо зарядомъ К. Беднарского.

340134

В 4.273/1

КОБЗАРЬ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА